

Fastighetsrättsliga frågor m.m.

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar bostadsutskottet under den allmänna motionstiden 2003 väckta motioner gällande bl.a. fastighetsförvärv, kommunala förköp, tomträtt och expropriation. Utskottet behandlar därutöver ett motionsförslag som väckts under föregående riksmöte och som gäller en fråga om länsindelning vid bildande av nya regioner.

Utskottet föreslår att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen. Det föreslagna tillkännagivandet avser en utvärdering av expropriationslagens ersättningsregler.

I övrigt avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Till betänkandet har fogats 12 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden.....	5
Fastighetsförvärv.....	5
Jordförvärvslagen.....	5
Förvärv av permanentus för fritidsändamål.....	7
Kommunala förköp.....	8
Tomträtt.....	9
Avskaffande av tomträttsinstitutet.....	9
Friköp av tomträtter.....	9
Expropriation.....	10
Expropriationsändamålen.....	10
Expropriationsersättning.....	11
Övriga fastighetsrättsliga frågor.....	13
Samfälligheter.....	13
Ägofredslagstiftningen.....	14
Häradsallmänningar.....	16
Länsindelning.....	16
Indelningsändringar vid bildandet av nya regioner.....	17
Reservationer.....	18
1. Jordförvärvslagen, punkt 1 (kd, c, mp).....	18
2. Jordförvärvslagen, punkt 1 – motiveringen (m).....	19
3. Förvärv av permanentus för fritidsändamål, punkt 2 (m, fp, kd).....	19
4. Förvärv av permanentus för fritidsändamål, punkt 2 (c).....	21
5. Förvärv av permanentus för fritidsändamål, punkt 2 (mp).....	22
6. Kommunala förköp, punkt 3 (m).....	23
7. Avskaffande av tomträttsinstitutet, punkt 4 (m, c).....	23
8. Friköp av tomträtter, punkt 5 (m, fp, c).....	25
9. Expropriationsändamålen, punkt 6 (m, c).....	25
10. Expropriationsersättning, punkt 7 (v).....	27
11. Ägofredslagstiftningen, punkt 9 (v, c).....	28
12. Länsindelning, punkt 11 (c).....	29
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	31
Motion från allmänna motionstiden hösten 2002.....	31
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	31

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Jordförvärvslagen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:N330 yrkande 4, 2003/04:N335 yrkande 7 i denna del och 2003/04:Bo272 yrkandena 1–4.

Reservation 1 (kd, c, mp)

Reservation 2 (m) – motiv

2. Förvärv av permanentus för fritidsändamål

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:N249 yrkande 1, 2003/04:N328 yrkande 13, 2003/04:N335 yrkande 7 i denna del, 2003/04:N338 yrkandena 2 och 3, 2003/04:Bo220, 2003/04:Bo232, 2003/04:Bo233 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Bo254 yrkande 7.

Reservation 3 (m, fp, kd)

Reservation 4 (c)

Reservation 5 (mp)

3. Kommunala förköp

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo258 yrkande 11.

Reservation 6 (m)

4. Avskaffande av tomträttsinstitutet

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo258 yrkande 5.

Reservation 7 (m, c)

5. Friköp av tomträtter

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Bo254 yrkande 2 och 2003/04:Bo258 yrkande 6.

Reservation 8 (m, fp, c)

6. Expropriationsändamålen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ476 yrkande 4, 2003/04:Bo246 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Bo258 yrkandena 1 och 2 i denna del.

Reservation 9 (m, c)

7. Expropriationsersättning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2003/04:MJ404 yrkande 2, 2003/04:MJ476 yrkande 3, 2003/04:Bo246 yrkandena 3 och 4, 2003/04:Bo254 yrkande 3 och 2003/04:Bo258 yrkandena 2 i denna del och 3.

Reservation 10 (v)

8. Samfälligheter

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo277.

9. Ägofredslagstiftningen

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo202 yrkande 1.

Reservation 11 (v, c)

10. Häradsallmänningar

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo207.

11. Länsindelning

Riksdagen avslår motion 2002/03:K241 yrkande 18.

Reservation 12 (c)

Stockholm den 19 februari 2004

På bostadsutskottets vägnar

Göran Hägglund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Göran Hägglund (kd), Owe Hellberg (v), Anders Ygeman (s), Lilian Virgin (s), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Siw Wittgren-Ahl (s), Hans Unander (s), Maria Öberg (s), Margareta Pålsson (m), Ingela Thalén (s), Lars Tysklind (fp), Rigmor Stenmark (c), Gunnar Sandberg (s), Peter Danielsson (m), Sten Lundström (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Utskottets överväganden

Fastighetsförvärv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- jordförvärvslagen, *jämför reservation 1 (kd, c, mp) och 2 (m) – motiv.*,
- förvärv av permanenthus för fritidsändamål, *jämför reservation 3 (m, fp, kd), 4 (c) och 5 (mp)*, samt
- avskaffande av den kommunala förköpsrätten, *jämför reservation 6 (m)*.

Jordförvärvslagen

Jordförvärvslagens (1979:230) syfte var tidigare att medverka till att jordbruket rationaliserades och effektiviserades. Fram till halvårsskiftet 1991 gällde som huvudregel att lantbruksegendom inte kunde förvärfvas utan tillstånd. Förvärvsprövningen slopades därefter i stor utsträckning, men en förvärvsreglering ansågs emellertid inte helt kunna avvaras. De nu gällande reglerna innebär en långtgående avreglering och uppbärs huvudsakligen av regionalpolitiska motiv. Lagen ansågs ha varit effektiv när det gäller juridiska personers förvärv, förvärv i glesbygd och förvärv i särskilt ägosplittrade områden. I dessa fall behölls en reglering. Kortfattat kan denna reglering beskrivas i följande ordalag.

Fysiska personers förvärv prövas endast inom glesbygd eller omarronderingsområde.

Inom glesbygd krävs förvärvstillstånd såvida inte förvärvaren varit bosatt i glesbygd inom den aktuella kommunen minst ett halvår innan förvärvet eller åtagit sig att bo på den förvärvade egendomen. I sådana fall skall i stället en anmälan om förvärvet göras. Tillstånd får vägras om egendomen behövs för att främja sysselsättningen eller bosättningen på orten.

Inom omarronderingsområde krävs alltid tillstånd. Tillstånd får vägras om förvärvet skulle göra det svårare att genomföra en rationalisering av ägostrukturen.

För juridiska personers förvärv krävs alltid tillstånd. Enligt 5 § jordförvärvslagen får juridisk person lämnas förvärvstillstånd endast om kompensationsmark avstås, om förvärvet medför att egendom som redan tillhör förvärvaren blir mer ändamålsenlig, om egendomen är avsedd för annat ändamål än jordbruk och skogsbruk, eller om annat särskilt skäl föreligger. Enligt samma paragrafs andra stycke kan tillstånd lämnas även om de nu nämnda förutsättningarna inte är uppfyllda. Avser ett förvärv huvudsakligen skogsmark och bedriver förvärvaren skogsindustriell verksamhet i vilken

egendomens virkesavkastning behövs, får tillstånd lämnas under förutsättning att egendomen inte bör ägas eller brukas av någon annan juridisk person som redan bedriver skogsindustriell verksamhet på orten av betydelse för sysselsättningen där.

Staten har möjligheter att lösa in egendom om förvärvaren inte uppfyller ett åtagande att bosätta sig på fastigheten. Staten är i vissa fall skyldig att lösa in fastighet för vilken förvärvstillstånd vägrats.

I motion 2003/04:Bo272 (fp) yrkande 1 föreslås att tillträde till en fastighet inte skall få ske innan förvärvstillstånd beviljats (förslag om tillkännagivande). Förslaget i motion 2003/04:Bo272 (fp) yrkande 2 avser att ett fingerat boende i glesbygd, t.ex. lån av brevlåda eller en inneboendeadress, inte skall kunna utnyttjas för att kringgå lagstiftningen (förslag om tillkännagivande). Enligt motion 2003/04:Bo272 (fp) yrkande 3 skall det inte vara möjligt att få ett förvärv genomfört genom att utlova en framtida bosättning på fastigheten utan att sanktioner finns mot den som inte uppfyller utfästelsen (förslag om tillkännagivande). I motion 2003/04:Bo272 (fp) yrkande 4 lämnas förslag om att lagens regler om anmälan skall tas bort så att alla förvärv kommer att tillståndsprövas av länsstyrelsen (förslag om tillkännagivande).

Enligt motion 2003/04:N330 (kd) yrkande 4 bör det inte vara möjligt att enkelt kringgå reglerna i jordförvärvslagstiftningen. Det är enligt motionärerna nödvändigt att se till att bestämmelserna om förvärvstillstånd verkligen efterlevs om jordförvärvslagen fortsättningsvis skall ha ett regionalpolitiskt syfte (förslag om tillkännagivande).

I motion 2003/04:N335 (mp) yrkande 7 i denna del hävdas att lagstiftningens mål skall vara att öka sysselsättningen och bosättningen i glesbygden. Bland annat omfattar förslaget att den översyn som nu pågår skall följas upp för att förhindra att ägandet av skogen lämnar bygden. Särskilt påpekas att förvärvslagen har blivit uddlös och lätt att kringgå samt uppmärksammas att kravet på bosättning inte efterlevs (förslag om tillkännagivande).

Jordförvärvsutredningen (SOU 2001:38) har föreslagit bl.a. följande: Glesbygdsbestämmelserna bör slopas. Det är inte tillräckligt meningsfullt att ha kvar de nuvarande reglerna. Det föreligger stora svårigheter att få ett skärpt alternativ att fungera effektivt, inte minst från resursmässiga utgångspunkter. Bestämmelserna om prövning i omarronderingsområde bör kvarstå men begränsas till att gälla de projekt som sätts i gång inom den närmaste tioårsperioden. Begränsningarna i de juridiska personernas rätt till förvärv skall finnas kvar men moderniseras och förenklas. Förvärv mellan sådana personer skall ske utan prövning. All mark som avstås till fysisk person skall kunna åberopas som kompensation. Juridiska personer skall kunna göra kompensationsfria förvärv av skogsmark på orten om personen bedriver industriell verksamhet i vilken egendomens avkastning behövs.

Betänkandet har remissbehandlats. Enligt ett till riksdagen av statsrådet Ann-Christin Nykvist lämnat svar på en skriftlig fråga råder det delade uppfattningar bland myndigheter, företag och allmänhet om vilka regler som är bäst för glesbygden (fr. 2002/03:404). Betänkandet bereds i Jordbruksdeparte-

tementet. Som en del av denna beredning arbetar man nu inom departementet fram ett förslag om förändringar i jordförvärvslagen med ändamål att komma tillrätta med problematiken kring de s.k. skogsklipparna. Avsikten är att efter en remissomgång lägga en proposition på riksdagens bord under hösten. Ett arbete med samma inriktning och tidsplan bedrivs inom Näringsdepartementet såvitt avser skogsvårdslagens bestämmelser.

Enligt utskottets mening bör riksdagen inte nu i sak ta ställning till de motionsförslag som avser jordförvärvslagen. I stället bör resultatet av det beredningsarbete som pågår inom Regeringskansliet avvaktas. Med hänvisning till detta avstyrks fp-, kd- och mp-motionerna.

Förvärv av permanentus för fritidsändamål

I motion 2003/04:Bo232 (s) lämnas förslag om en utredning som skall se över möjligheterna att skapa levande kustsamhällen året om och minska segregationen. I motionen uppmärksammas att man i Norge har en form av bosättningsplikt i vissa permanentbostäder (förslag om tillkännagivande). Förslaget i motion 2003/04:N249 (s) yrkande 1 avser att det inom ramen för EU-samarbetet bör tas fram regler som motverkar omvandlingen av permanentboende till fritidsboende inom planlagt område (förslag om tillkännagivande).

Motion 2003/04:Bo254 (fp) yrkande 7 avser ett riksdagens ständpunktstagande om att lösningen till omvandlingsproblematiken *inte* står att finna i att boplikt införs (förslag om tillkännagivande).

I motion 2003/04:Bo233 (kd) yrkandena 1 och 2 föreslås främst en utredning om vilka åtgärder som kan vidtas för att skärgårdarna skall leva året runt. Utredningens överväganden bör omfatta bl.a. den norska modellen för att kontrollera fastighetsförvärv och en modell med frivillig boplikt (förslag om tillkännagivande). Motionsförslaget omfattar också att kommunen skall ges möjlighet att i detaljplan kunna belägga hus med boplikt i ”nyplanerade” områden för att på så sätt kunna särskilja på helårsboende och fritidsboende (förslag om tillkännagivande gällande tilläggsdirektiv till PBL-kommittén). Också förslaget i motion 2003/04:N338 (kd) yrkandena 2 och 3 avser plan- och bygglagens bestämmelser (förslag om tillkännagivande avseende tilläggsdirektiv för PBL-kommittén). Enligt motionärerna bör kommunerna i sin planering, exempelvis i en detaljplan, kunna säkerställa att områden som planeras för åretruntbostäder verkligen blir områden för helårsboende. Det skall i plan- och bygglagen ges möjlighet att skilja på helårsboende och fritidsboende som två olika funktioner.

Förslaget i motion 2003/04:N328 (c) yrkande 13 (partimotion) avser en ändring i plan- och bygglagens bestämmelser som möjliggör för kommunerna att via detaljplanerna styra så att områden vid nybyggnation kan säkerställas för åretruntboende (förslag om riksdagsbeslut avseende lagändring). Ett motsvarande förslag lämnas i motion 2003/04:Bo220 (c). Enligt detta skall kommunen ha kompetens att genom nya eller omarbetade detaljplaner, alter-

nativt delar av sådana planer, avsätta bostadsområden för enbart åretruntboende i samband med nybyggnation (förslag om tillkännagivande avseende tilläggsdirektiv för PBL-kommittén).

Förslaget i motion 2003/04:N335 (mp) yrkande 7 i denna del avser att marklagstiftningen skall utformas så att sysselsättningen och bosättningen i glesbygden ökar (förslag om tillkännagivande).

Den i ett par motioner omnämnda PBL-kommittén (Kommittén för översyn av plan- och bygglagstiftningen, M 2002:05) skall enligt sina direktiv redovisa sitt arbete senast den 31 december 2004.

En ordning som innebär att kommunen i planer kan förbjuda att bostäder används för fritidsändamål har för några år sedan övervägts men förkastats av regeringen (prop. 1998/99:126) eftersom det skulle vara en omständlig och kostsam process inte minst avseende beståndet. Bland annat torde inte en lagligt påbörjad markanvändning kunna avbrytas med en planbestämmelse med mindre än att ekonomisk kompensation ges (Ds 1988:73 och 1989:78). Regeringen sade sig ”för närvarande” inte vara beredd att föreslå regler av detta slag (prop. 126). Lagutskottet och bostadsutskottet har ställt sig bakom denna bedömning när de behandlat alternativ till den numera upphävda lagstiftning som gällt utlänningars förvärv av fastigheter.

Regeringen har den 4 september 2003 till PBL-kommittén överlämnat två skrivelser (varav en från Sotenäs kommun) med förslag om överväganden av frågan om lagstiftning som medger planläggning av områden endast för permanentboende samt att en försöksverksamhet med sådan planläggning inleds.

Utskottet anser att riksdagen inte nu bör ta ställning i sak till de förslag som gäller åtgärder i fråga om omvandlingsproblematiken. I stället bör PBL-kommitténs arbete avvaktas. Med hänvisning till detta avstyrks samtliga motionsförslag.

Kommunala förköp

I motion 2003/04:Bo258 (m) yrkande 11 föreslås att den kommunala förköpsrätten skall avskaffas (förslag om riksdagsbeslut).

Motionsyrkanden om upphävande av förköpslagen har framställts vid ett flertal tillfällen. Bostadsutskottet har i dessa sammanhang och senast under förra riksmötet (bet. 2002/03:BoU8) ställt sig bakom förköpslagens huvudprinciper och ansett att lagen bör behållas. Utskottet har anfört att den kommunala förköpsrätten utgör ett viktigt komplement till expropriationslagen och att den innebär att ett ofta tids- och kostnadskrävande expropriationsförfarande kan undvikas. Vidare har utskottet ansett att förköpslagen således bör ses som ett av flera instrument som tillsammans ger kommunerna möjlighet att planera bebyggelseutvecklingen och i övrigt ta ansvar för den fysiska samhällsutvecklingen.

Utskottet står fast vid sin tidigare bedömning och avstyrker m-motionen.

Tomträtt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- avskaffande av tomträttsinstitutet, *jämför reservation 7 (m, c)*, och
- friköp av tomträtter, *jämför reservation 8 (m, fp, c)*.

Avskaffande av tomträttsinstitutet

I motion 2003/04:Bo258 (m) yrkande 5 lämnas förslag om att inga nya tomträtter skall få upplåtas (förslag om riksdagsbeslut).

Utskottet har behandlat begränsningar av tomträttsinstitutet flera gånger tidigare, och då bl.a. erinrat om följande:

Tomträttsinstitutet infördes år 1907 som ett komplement till äganderätten. Byggnadsverksamheten skulle uppmuntras genom att man gjorde det möjligt för kommunerna att tillhandahålla mark för bostäder till ett lägre pris än om den skulle säljas. Införandet av tomträttsinstitutet hade följaktligen en tydlig bostadssocial prägel. Dessutom eftersträvades möjligheter att förhindra en kapitalisering av markvärdesstegringen hos enskilda fastighetsägare.

Motsvarande motionsförslag avstyrktes av utskottet under förra riksmötet (bet. 2002/03:BoU8). Utskottet fann att motiven för tomträttsinstitutet har fortsatt relevans, varför inga åtgärder bör vidtas som syftar till en begränsning av upplåtelseätten avseende tomträtter. Utskottet framhöll att tomträttsinstitutet i många delar av landet kan utgöra ett viktigt instrument för kommunerna att hålla tillbaka boendekostnaderna.

Utskottet gör samma bedömning i dag och avstyrker m-förslaget.

Friköp av tomträtter

I motionen 2003/04:Bo258 (m) yrkande 6 lämnas förslag om att kommunerna samtidigt med att möjligheterna att bilda nya tomträtter upphör – se om detta förslag ovan – bör börja avveckla tomträtterna genom att erbjuda dem till försäljning (förslag om riksdagsbeslut).

Också i motion 2003/04:Bo254 (fp) yrkande 2 tas frågan om friköp upp. Enligt förslaget bör en sådan rätt finnas i alla kommuner (förslag om tillkännagivande).

Under förra riksmötet fann utskottet (bet. 2002/03:BoU8), mot bakgrund av sitt ställningstagande om att tomträttsinstitutet bör behållas, det inte heller vara motiverat att genom lagstiftning framtvunga en kommunal utförsäljning av de fastigheter som upplåts med tomträtt. Således borde det, enligt utskottets uppfattning, även i fortsättningen vara kommunernas eget val att avgöra omfattningen av tomträttsinstitutets användning. Utskottet avstyrkte med hänvisning till detta liknande motionsförslag.

Utskottet gör samma bedömning nu och avstyrker således m- och fp-motionerna.

Expropriation

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om expropriationsändamålen, *jämför reservation 9 (m, c)*, samt göra ett tillkännagivande till regeringen om en utvärdering av expropriationslagens ersättningsregler, *jämför reservation 10 (v)*.

Expropriationsändamålen

I motion 2003/04:Bo258 (m) yrkandena 1 och 2 (delvis) tas flera frågor om expropriation upp med utgångspunkt i att äganderätten skall stärkas och att inskränkningar i den endast skall få ske genom i lagen klart angivna fall. Som motiv åberopas bl.a. det skydd äganderätten fått i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Förslaget omfattar att en genomgripande översyn av expropriationslagen skall göras. Den skall i första hand syfta till att begränsa och tydliggöra de ändamål som kan åberopas vid expropriation. Endast ytterst angelägna uppgifter och samhällsåtaganden, som att värna människors liv, hälsa och säkerhet samt att skydda natur och miljö, skall tillåtas som expropriationsgrunder. Exempelvis skall expropriation inte medges när det enda skälet är att stävja marknadsbaserad värdeökning. Vidare skall en företagare inte ha möjlighet att beröva en annan företagare dennes egendom och därmed sammankopplade möjligheter till eget företagande, vinst och utkomst. Förslaget avser även att exproprierad egendom inte skall kunna användas för annat ändamål än för vilket expropriation skett (förslag om tillkännagivande). Också i motion 2003/04:MJ476 (m) yrkande 4 framförs förslag om att en översyn bör göras med inriktning att expropriation endast skall kunna ske om den är påkallad av viktiga samhällsintressen. Enligt motionärerna ger dagens bestämmelser om expropriationsändamålen ett alltför stort utrymme för godtycke (förslag om tillkännagivande).

I motion 2003/04:Bo246 (c) yrkande 1 föreslås att äganderätten skall stärkas genom att möjligheterna till expropriation, både vad gäller äganderätt och nyttjanderätt, skall användas varsamt. Motionsförslaget omfattar att expropriationslagens bestämmelser skall präglas av större restriktivitet än i dag i enlighet med vad grundlagsregleringen om förfogandelagstiftningen ger uttryck för (förslag om tillkännagivande). Förslaget i motion 2003/04:Bo246 (c) yrkande 2 gäller att expropriation inte skall få ske med mindre än att alla andra alternativ är prövade (förslag om tillkännagivande).

Expropriation innebär att enskildas egendom tas i anspråk för att tillgodose olika samhällsnyttiga ändamål. De s.k. expropriationsändamålen anges i 2 kap. expropriationslagen (1972:719). Kommunen är berättigad till expropriation av mark som skall användas för tätbebyggelse. Expropriation kan också ske för att tillgodose ändamål som avser kommunikationer, drivkraft, vatten och avlopp, näringsverksamhet, skydds- och säkerhetsområden, försvarsändamål, kultur samt natur- och friluftsliv. Även vanvårdade fastigheter kan exproprieras. Dessutom finns en allmän bestämmelse om expropriation av mark som behövs för verksamhet som staten eller kommunen har att tillgodose eller som är av väsentlig betydelse för riket, orten eller en viss befolkningsgrupp. Något av en särställning har regeln om s.k. värdestegringsexpropriation. Dess innebörd är att förhindra oförtjänt värdestegring hos fastigheter som inte direkt berörs av ett expropriationsförfarande men som förväntas öka i värde genom ett expropriationsföretag. Regeln bygger på likhetsprincipen och syftar till att eliminera sådan markvärdestegring som ställer icke exproprierade markägare i en bättre situation än dem vars mark exproprieras.

Bostadsutskottet har vid flera tidigare tillfällen avstyrkt liknande förslag som de som nu behandlas (senast i bet. 2002/03:BoU8). Utskottet har därvid ansett att den rådande regleringen av de ändamål för vilka expropriation får ske innebär en sådan avvägning mellan olika intressen att en ändamålsenlig hushållning av markresurser främjas.

Särskilt har utskottet påpekat att det även fortsättningsvis kommer att vara nödvändigt för det allmänna att kontrollera samhällsutvecklingen genom att tillämpa expropriation i enskilda fall. En total inskränkning av möjligheterna till expropriation för enskilda rättssubjekt och en begränsning av möjliga expropriationsändamål för staten och kommunen skulle innebära betydande svårigheter för samhällsutvecklingen. Det allmänna måste även fortsättningsvis ha möjligheter att göra erforderliga avvägningar mellan skilda berättigade intressen som kan göra anspråk på ett specifikt markområde. Vid tillståndsprövningen skall hänsyn inte bara tas till de allmänna intressen som kan motivera den sökta åtgärden utan även till motstående intressen. Vidare bör tillstånd exempelvis inte få meddelas om ändamålet lämpligen bör tillgodoses på annat sätt eller om olägenheterna av expropriationen från allmän eller enskild synpunkt överväger de fördelar som kan vinnas genom den. Mot den bakgrunden har utskottet funnit att kraven på rättssäkerhet får anses vara tillgodosedda.

Utskottet gör nu samma bedömning som tidigare. Motionsförslagen avstyrks således.

Expropriationsersättning

I motion 2003/04:Bo258 (m) yrkandena 2 (delvis) och 3 lämnas förslag om en genomgripande översyn som skall syfta till att säkerställa att markägaren vid expropriation får ersättning för fastighetens fulla marknadsvärde samt för de kostnader och det intäktsbortfall som uppkommer. Enligt förslaget skall pre-

sumtionsregeln avskaffas. Det enda rimliga är enligt motionärerna att exproprianten skall ha bevisbördan (förslag om tillkännagivande). Enligt förslaget i motion 2003/04: MJ404 (m) yrkande 2 skall mark ersättas med sitt fulla marknadsvärde och därtill skall markägaren ges rätt till ersättning för kostnader som är direkt hänförliga till expropriationen (förslag om tillkännagivande). I ytterligare en motion, 2003/04: MJ476 (m) yrkande 3, föreslås en bredare översyn av expropriationslagens ersättningsregler. I motionen påpekas att expropriationslagens ersättningsregler också används vid tillämpningen av annan förfogandelagstiftning än expropriation. Särskilt uppmärksammar motionärerna bl.a. ersättningsfrågor som gäller ledningsdragnings för vatten och gas. Motionsförslaget avser främst att den i dag förhärskande skadepincipen bör överges och att man i stället skall närma sig de principer som gäller avstående av mark på frivillig väg (förslag om tillkännagivande).

Också förslaget i motion 2003/04: Bo254 (fp) yrkande 3 avser att presumtionsregeln skall avskaffas (förslag om tillkännagivande).

I motion 2003/04: Bo246 (c) yrkande 3 föreslås att tydliga ersättningsregler skall utarbetas och följas (förslag om tillkännagivande). I motion 2003/04: Bo246 (c) yrkande 4 lämnas förslag om att ersättning bör bestämmas i ett inledande skede av expropriationsprocessen, inte i efterhand sedan projektet påbörjats, och att den bör betalas ut omgående (förslag om tillkännagivande).

Bestämmelserna i expropriationslagen skiljer mellan tre olika slag av ersättning. Löseskilling utgår då en hel fastighet exproprieras medan intrångsersättning utbetalas när endast del av fastighet inlöses. Därutöver utgår ersättning för personlig skada, vilken innefattar andra förluster som ägaren m.fl. kan göra genom expropriationen. Ersättningen för personlig skada kan avse exempelvis flyttkostnader eller förlust genom nedläggning av rörelse och har således inget att göra med själva fastighetens värde. Den exproprierande står dessutom i allmänhet för motpartens kostnader för hela expropriationsförfarandet. Undantag gäller för kostnader som uppkommit genom försumelse eller kan betraktas som onödiga. Dessutom gäller vid prövning i högre rätt än fastighetsdomstol att den exproprierande oavsett utgången svarar för rättighetshavarens kostnader då endast den förre överklagat.

Grundprincipen om att den enskilde skall ersättas för sin förlust begränsas genom den s.k. presumtionsregeln. Denna regel innebär att den ökning av fastighetens marknadsvärde som ägt rum tio år före expropriationsansökan räknas fastighetsägaren till godo endast om det konstateras att ökningen beror på annat än förväntningar om ändring i markens tillåtna användningssätt. Fastighetsägaren har bevisbördan för att så är fallet.

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat expropriationslagens ersättningsregler (senast i bet. 2002/03: BoU8). Förra året pekade utskottet bl.a. på det arbete som bedrevs inom 2002 års ledningsrättsutredning (Ju 2002:03). Utredningen har nyligen lämnat sitt slutbetänkande (SOU 2004:7).

När ledningsrätt upplåts i dag betalas ersättning till berörda fastighetsägare enligt reglerna i expropriationslagen. Utredningsuppdraget har när det gäller frågan om ersättning vid upplåtelse av ledningsrätt varit begränsat till att överväga om de nuvarande ersättningsprinciperna skall kompletteras när det gäller de fall som täcks in av de utvidgningar som nu har föreslagits av utredningen. Enligt utredningens bedömning är det emellertid olämpligt att införa andra ersättningsprinciper enbart för det utvidgade området. Ett tillskapande av särlösningar för utvidgningsfallen skulle nämligen leda till gränsdragningsproblem och omotiverade skillnader mellan likartade ledningsrättsupplåtelser. Utredningen anser att det finns starka skäl för en övergripande översyn av reglerna om ersättning vid expropriativa ingrepp, men att införandet av någon annan form av ersättningsprincip i ledningsrättslagen är en reform som kräver betydligt mera ingående överväganden än som rymts inom ramen för utredningens uppdrag.

Ersättningsreglerna i expropriationslagen fick sin nuvarande utformning i början av 1970-talet. Någon mer allmän översyn av reglerna har inte skett. Under senare år har reglerna alltmer kommit till användning vid förvärv där förvärvaren är en privat aktör som driver sin verksamhet i vinstsyfte. Mot den bakgrunden finns det enligt utskottets mening anledning att nu göra en utvärdering av hur reglerna fungerar och om de, allmänt sett, leder till rimliga resultat för den enskilde. Utskottet anser att regeringen bör ta initiativ till en sådan utvärdering.

Vad utskottet nu anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Förslaget lämnas med anledning av motionerna 2003/04: MJ404 (m) yrkande 2, 2003/04: MJ476 (m) yrkande 3, 2003/04: Bo246 (c) yrkandena 3 och 4, 2003/04: Bo254 (fp) yrkande 3 och 2003/04: Bo258 (m) yrkandena 2 i denna del och 3.

Övriga fastighetsrättsliga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- samfälligheters rätt till verkställighet på grundval av debiteringslängd,
- ägofredslagstiftningen och fåbodkulturen, *jämför reservation II (v, c)*, samt
- regleringen av häradsallmänningar.

Samfälligheter

Förslaget i motion 2003/04: Bo277 (fp) avser att en samfällighets rätt till verkställighet på grundval av debiteringslängd skall upphävas, dvs. en sådan längd skall inte längre utgöra en exekutionstitel (grundval för kronofogde-

myndighetens indrivning). Förslaget innebär att samfälligheten i stället blir hänvisad att ansöka om betalningsföreläggande eller stämning vid domstol för att på så sätt skaffa sig en exekutionstitel. De i motionen avsedda bestämmelserna återfinns i lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter.

En samfällighetsförenings medelsbehov täcks ytterst genom uttaxering av medlemmarna. Betalningsskyldigheten för dessa fastställs vid föreningsstämma genom en taxeringslängd. En föreningsmedlem kan, om han inte anser sig betalningsskyldig, vid fastighetsdomstol mot föreningen väcka talan om rättelse inom fyra veckor från den dag då debiteringslängden framlades på föreningsstämman. Debiterat och till betalning förfallett belopp får, om domstolen inte beslutat annat när den prövat talan om rättelse, tas ut enligt bestämmelserna i utsökningsbalken om fordran för vilken betalningsskyldighet ålagts genom dom som äger laga kraft (40, 42 och 46 §§ lagen om förvaltning av samfälligheter). Verkställigheten på grund av debiteringslängd kan inte omfatta dröjsmålsränta eller indrivningskostnader (NJA 1987 s. 46).

Utskottet anser inte att det ligger några fördelar i att ändra lagstiftningen så att en debiteringslängd inte längre utgör exekutionstitel. Motionen avstyrks därför.

Ägofredslagstiftningen

I motion 2003/04:Bo202 (c) yrkande 1 föreslås dels bevarande, dels ändring av ägofredslagstiftningen så att fortsatt fåboddrift kan bedrivas. Det översynsarbete som pågår av ägofredslagen måste leda till lagstiftning som skapar en hållbar situation gällande stängsel både för de i dag verksamma fåbodbrukarna och de som kommer att starta verksamhet på fåbodan. Förslaget gäller också att ändamålet med fåbod som företeelse görs klart av lagstiftaren (förslag om tillkännagivande).

Enligt ägofredslagen (1933:269) är en ägare eller en innehavare av hemdjur principiellt skyldig att hålla sådan vård om djuren att de inte olovligen kommer in på annans ägor. Lagen innehåller också bestämmelser om skyldighet att hålla stängsel. En fastighetsägare kan således begära att stängsel sätts upp när grannfastigheten används för bete och stängsel behövs. Skyldigheten att vårda djuren begränsas genom ägofredslagens bestämmelser om rätt till gemensamt bete på skogs- och utmarker som gränsar till varandra. Sådan mark anses under vissa förutsättningar upplåten till gemensamt bete för större hemdjur i den mån marken inte är inhägnad. Regeringen får föreskriva att rätt till gemensamt bete även skall avse mindre hemdjur. För att bl.a. ge möjlighet till skydd mot skador på skogsåterväxten till följd av betning finns i ägofredslagen särskilda bestämmelser om betesreglering på mark som anses upplåten till gemensamt bete. Betesregleringen medför bl.a. att rätten till gemensamt bete upphör för fastigheter som äger del i marken eller som har betesrätt på grund av servitut. Bestämmelserna om betesreglering tillämpas inom (en del av) ett län sedan så beslutats genom förordning. Sådana förordningar är få till antalet. Enligt ägofredslagen har djurägare eller den som mottagit djur till

underhåll eller nyttjande strikt ansvar om djuren olovligen tagit sig in på annans ägor och där orsakar skada. I lagen föreskrivs regressrätt mot den som vållat skadan. Ägofredslagen reglerar även en rätt att bättra annans hägnad och att ta hand om annans betesdjur. Vidare regleras förvaltningen av stängsel- och betessamfälligheter. Slutligen finns bestämmelser om förseelser mot föreskrifter om betning samt om förverkande av rätt till gemensamt bete.

I promemorian Ds 2002:33 har föreslagits att lagen om ägofred samt viss till denna anslutande lagstiftning skall upphöra att gälla. Vidare föreslogs att lagen (1938:121) om hittegodis skall tillämpas också på hemdjur som kommit in på annans mark. Som skäl till förslaget angavs att den nuvarande regleringen är onödig, i huvudsak därför att det är ett litet antal fall som omfattas av regleringen eller att andra regler kan tillämpas.

Utredningen om rätt till bete vid fåbodbruk och annan småskalig djurhållning har nyligen lämnat sitt betänkande Betesrätt vid fåbodbruk m.m. (SOU 2003:116). Enligt utredningsförslaget bör fåbodkulturen bevaras och stärkas. Utredaren har koncentrerat sitt arbete på fåbodbruket och vissa andra företagsformer som bedriver djurhållning enligt gammal tradition och sedvana. Därmed avses bl.a. att djuren betar fritt på ostängslad skogsmark. Utredaren anser att det behövs lagbestämmelser för att framför allt det fria skogsbetet skall kunna fortsätta. Skogsbetet sker i dag med stöd dels av ägofredslagen, dels gammal sedvana. Utredaren konstaterar att det fria skogsbetet visserligen utnyttjas av en ganska liten grupp av företagare men att det har stor betydelse från miljö- och naturvårdssynpunkt. Skogsbetet bidrar till att det öppna odlingslandskapet och den biologiska mångfalden bevaras. Flera skäl talar således för att betesrätten stärks i en särskild lag. I betänkandet redovisas några rättsfall rörande sedvanebetet som tyder på att betesrätten vid eventuella konflikter mellan markägare och djurhållare har en osäker eller i vart fall oklar ställning. Osäkerheten gäller också i vilken utsträckning djurhållaren är skyldig att hålla stängsel för att hindra att djuren kommer in på andras marker. Enligt praxis är det inte djurägaren utan den som vill skydda sin mark mot betande djur som får anordna stängsel (den omvända stängselskyldigheten). Denna praxis går så att säga stick i stäv med gällande lagbestämmelser om stängselskyldighet och det är därför enligt utredningen tveksamt om den håller vid en rättslig prövning. Utredarens lagförslag innebär dels att den nuvarande bestämmelserna i ägofredslagen om s.k. gemensamt bete får leva vidare, dels att det sedvanebete som utövas enligt stadigvarande sedvana på berörda orter bekräftas och får stöd i den nya lagen. Utredaren framhåller vidare att den omvända stängselskyldigheten bör få en starkare ställning som sedvanerätt i och med att bestämmelserna om stängselskyldighet i ägofredslagen enligt förslaget försvinner. Lagförslagen innebär i övrigt att ägofredslagen upphävs och att frågor som regleras i den lagen i fortsättningen hanteras enligt annan befintlig lagstiftning. Hit hör t.ex. stängselfrågor, tillsyn av djur, skadestånd och omhändertagande av bortsprungna djur. Det s.k. strikta ansvaret för skador som husdjur orsakar på annans mark försvinner.

Utredningsförslaget bereds nu inom Jordbruksdepartementet.

Enligt utskottet finns det inte anledning för riksdagen att nu i sak ta ställning till de i motionen väckta frågorna. I stället bör resultatet av det inom Regeringskansliet pågående beredningsarbetet avvaktas. Motionen avstyrks således.

Häradsallmänningar

I motion 2003/04:Bo207 (m) föreslås en utredning rörande regleringen av häradsallmänningar. Utredningen bör avse om skälen för den gamla ordningen kvarstår samt formerna för att möjliggöra för delägarna att kunna välja bolagsform eller annan juridisk form för ägandet av häradsallmänningen med syfte att skapa likviditet i ägandet och säkra effektiv förvaltning. Förslaget omfattar också att möjligheter skapas för en delägare att lämna delägandet genom försäljning av sin andel. Även frågan om hembud omfattas av motionsförslaget. De båda senare frågorna med syfte att möjliggöra ett lokalt och samlat ägande (förslag om tillkännagivande).

Häradsallmänningarna regleras i lagen (1952:166) om häradsallmänningar vilken lag var den senaste mer genomgripande förändringen av lagstiftningen på detta område. Häradsallmänningarna tillhör ägarna av vissa fastigheter. En delägare får inte överlåta sin rätt till delaktighet i allmänningen annat än gemensamt med den fastighet med vilken rätten är förenad. Begränsande regler gäller för in-teckning, överlåtelse och införlivning av ny mark. Det skall här särskilt anges att allmänningsskogarna i Norrland och Dalarna har en annan och i tiden senare bakgrund och att särskild lagstiftning gäller för dessa.

Vid riksmötet 1999/2000 genomfördes ett par förändringar av lagen (prop. 1999/2000:39 och bet. 1999/2000:BoU8). Det gällde bl.a. bestämmelserna om avyttring och om införlivning av mark. I lagstiftningsärendet betonades syftet med bestämmelserna, att allmänningarnas långsiktiga fortbestånd och utveckling skall tryggas. Det konstaterades också att den betydelse som allmänningarna har för befolkning och näringsliv numera knappast ifrågasätts.

Utskottet finner inte tillräckliga skäl för att föreslå riksdagen att en översyn av lagen om häradsallmänningar görs med den inriktning som föreslås. Motionen avstyrks således.

Länsindelning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslaget om folkomröstningar avseende länsindelningsändringar i samband med bildandet av nya regioner, *jämför reservation 12 (c)*.

Indelningsändringar vid bildandet av nya regioner

I motion 2002/03:K241 (c) yrkande 18 (partimotion) lämnas förslag om att länsammanslagningar eller länsdelningar som ett led i bildandet av nya regioner bör föregås av en folkomröstning (förslag om tillkännagivande).

Konstitutionsutskottet anförde vid sin bedömning under föregående riksmöte av motionens andra förslag om regionbildningar – yrkandena 16, 17 och 21 följande (bet. 2002/03:KU18).

Riksdagen beslutade så sent som i januari 2002 att försöksverksamheten i Skåne län och Västra Götalands län, där landstingsfullmäktige utgör den direktvalda beslutande regionfullmäktigeförsamlingen, skall fortgå i oförändrad form t.o.m. utgången av år 2006 samtidigt som det öppnades möjlighet att i övriga län bilda samverkansorgan enligt den nya lagen [(2002:34) om samverkansorgan i länen]. Sådana har nu också bildats i flera län. Uppföljning och utvärdering skall göras av verksamheterna både enligt försökslagen och enligt den nya lagen om samverkansorgan.

Enligt utskottets uppfattning finns det inte skäl för riksdagen att nu göra några ändringar i beslutet om formerna för den regionala samverkan. Utskottet beaktar härvid också den allmänna översyn av uppgiftsfördelningen mellan staten, kommunerna och landstingen som regeringen nyligen beslutat om och i vilken särskild uppmärksamhet skall ägnas åt den regionala nivåns roll.

Konstitutionsutskottet fann det inte heller påkallat att vidta någon åtgärd med anledning av det i motionens yrkande 20 framförda förslaget att se över grundlagen rörande bildandet av regioner. Riksdagen avslog motionsförslagen i enlighet med utskottets förslag.

Enligt bostadsutskottets mening är det inte lämpligt att riksdagen nu som en sak för sig tar ställning till om c-förslaget skall genomföras. Ett sådant ställningstagande bör i stället ske samtidigt med att andra frågor som gäller regionaliseringen avgörs när ytterligare erfarenheter vunnits av de redan pågående regionala verksamheterna. Utskottet avstyrker därför c-motionens förslag.

Det skall här nämnas att Ansvarskommittén, vars arbete konstitutionsutskottet bl.a. uppmärksammat, i december 2003 har avlämnat ett delbetänkande, SOU 2003:123. Kommittén har ägnat denna första etapp åt inriktningen av det fortsatta utredningsuppdraget.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Jordförvärvslagen, punkt 1 (kd, c, mp)

av Göran Hägglund (kd), Rigmor Stenmark (c) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:N330 yrkande 4 och 2003/04:N335 yrkande 7 i denna del och bifaller delvis motion 2003/04:Bo272 yrkandena 1–4.

Ställningstagande

Vi anser det vara av väsentlig betydelse att lagstiftningen om förvärv av lantbruksegendom skärps. Jordförvärvsutredningens förslag om att avskaffa jordförvärvslagens glesbygdsbestämmelser bör inte genomföras. Det gäller i stället att värna om jord- och skogsbruk av den typ vi har i Sverige. Landsbygden måste hållas levande. Sysselsättningen i glesbygd måste stärkas och familj jordbruken skyddas. Detta har betydelse ur ett flertal synvinklar, inte minst vad gäller möjligheterna att nå en från miljösynpunkt hållbar utveckling. Problemet skall ses mot bakgrund av att köptrycket från svenska och utländska företag kan förväntas öka. Uppköp och exploatering med endast kortsiktiga vinstintressen som mål måste effektivt motarbetas.

Främst gäller det att stärka sambandet mellan ägande, brukande och boende. Det måste utrönas hur lagen i sig skall ge uttryck för detta men minst lika viktigt är att tillämpningen blir effektiv. Ett särskilt problemkomplex är de juridiska personernas möjligheter till förvärv. Dagens lagstiftning ger uttryck för en restriktivitet som i grunden är bra. Den nuvarande principen som skall skapa en balans mellan olika ägarkategorier är också något som Jordförvärvsutredningen ställt sig bakom.

Reglerna måste få en utformning och tillämpning så att familj jordbruken blir den dominerande ägarkategorin och så att generationsskiftena underlättas. Det finns också ett behov av att se över lagens geografiska tillämpningsområden.

Jordförvärvsutredningens förslag bör således inte utan en i vissa delar kraftig omarbetning läggas till grund för lagstiftning. Vi önskar att en ny utredning genomförs med ett otvetydigt uppdrag att lämna förslag med den av oss förordade inriktningen.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:N330 (kd) yrkande 4 och 2003/04:N335 (mp) yrkande 7 i denna del och bifaller delvis motion 2003/04:Bo272 (fp) yrkandena 1–4.

2. Jordförvärvslagen, punkt 1 – motiveringen (m)

av Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Margareta Pålsson (m) och Peter Danielsson (m).

Ställningstagande

De krav på förvärvsprövning och boendeplikt som ställs vid försäljning och köp av fastigheter i vissa delar av landet innebär bl.a. en klar inskränkning i dispositionsrätten och egendomsskyddet. Säljaren har inte rätt att sälja till vem som helst. Staten har genom tvångsåtgärder i form av återlösen möjlighet att gynna köpare som redan är boende på en ort. Erfarenheten visar dock att lagstiftningen på intet sätt bidrar till ökad bosättning. Boplikten leder ofta till att det är en befintlig markägare på orten som får köpa fastigheten till ett pris som, på grund av omständigheterna, långt understiger det pris som säljaren skulle ha erhållit om ingen förvärvsprövning funnits. Anledningen kan bl.a. vara att fastigheterna saknar mangårdsbyggnader eller har oboeliga bostadshus. Att uppföra ett nytt bostadshus innebär en sådan kostnad att fastighetsköpet blir direkt olönsamt och absolut inte kan ge försörjning åt en familj. Ännu mer befängt förefaller detta mot bakgrund av att en person som ärver fastigheten kan vara bosatt i Stockholm. Vid överlåtelse till en person som bor på pendlingsavstånd från fastigheten och som har möjlighet att utföra daglig skötsel kräver staten däremot boendeplikt.

I Jordförvärvsutredningens betänkande SOU 2001:38 föreslås att glesbygdsbestämmelserna, dvs. boplikten, slopas. Vi biträder den uppfattningen. Följaktligen avstyrker vi samtliga motionsförslag.

3. Förvärv av permanentus för fritidsändamål, punkt 2 (m, fp, kd)

av Göran Hägglund (kd), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Margareta Pålsson (m), Lars Tysklind (fp) och Peter Danielsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo254 yrkande 7 och avslår motionerna 2003/04:N249 yrkande 1, 2003/04:N328 yrkande 13, 2003/04:N335 yrkande 7 i denna del, 2003/04:N338 yrkandena 2 och 3, 2003/04:Bo220, 2003/04:Bo232 och 2003/04:Bo233 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Vi motsätter oss samtliga de förslag som innebär en reglering med avsikt att styra var människor skall ha sina permanentbostäder och var de skall få bo på sin fritid. Sådan lagstiftning anser vi inte önskvärd eftersom den är ett stort ingrepp i den enskilda äganderätten. Dessutom skulle den inte bli effektiv. Vidare kan på goda grunder befaras att en sådan lagreglering, vare sig det gäller en mer omfattande förvärvsprövning eller ökade befogenheter för kommunerna i deras fysiska planering, innebär en sådan byråkrati och krav på kontroll att den inte låter sig genomföras i ett samhälle som skall präglas av frihet och respekt för de enskilda människornas val.

Lösningen på de problem som gäller omvandlingen av permanentus till fritidsbostäder och skapandet av förutsättningar för människor att kunna bo kvar i sin hembygd ligger inom områden av politiken för vilka bostadsutskottet inte har ett beredningsansvar. Det gäller främst närings-, skatte- och finanspolitiken. Exempelvis kan en mer företagervänlig politik skapa förutsättningar för arbetstillfällen, en utbyggnad av infrastrukturen ge möjlighet till arbetspendling samt en sänkning av fastighetsskatten ge människor bättre ekonomiska förutsättningar att bo kvar.

Erfarenheter som redovisats från Norge, där boplikt finns i ca 75 kommuner, visar att man inte får det förväntade resultatet. I stället kan man konstatera ett flertal negativa effekter. Exempel på detta är sänkta fastighetspriser för helårshus, vilket ökar riskerna att investera i sin fastighet samtidigt som de hus som klassas som fritidshus inom samma område stiger i värde. Det ger en konstgjord, snedvriden marknad, där de helårsboende blir fattigare och fritidshusägarna rikare. Man behåller också ofta husen inom familjen och använder det för fritidsboende hellre än att sälja till lågt pris, med stöd av de släktskapsundantag för förvärv som finns i lagen. Sådana undantag nämns när boplikt föreslås i Sverige.

Således anser vi att lösningen på omvandlingsproblematiken inte står att finna i att det skall införas någon form av boplikt, vare sig de är fråga om införande av ny förvärvslagstiftning eller förändringar av plan- och bygglagens bestämmelser.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo254 (fp) yrkande 7 och avslår motionerna 2003/04:N249 (s) yrkande 1, 2003/04:Bo232 (s), 2003/04:N338 (kd) yrkandena 2 och 3, 2003/04:Bo233 (kd) yrkandena 1 och 2, 2003/04:N328 (c) yrkande 13, 2003/04:Bo220 (c) och 2003/04:N335 (mp) yrkande 7 i denna del.

4. Förvärv av permanentus för fritidsändamål, punkt 2 (c)

av Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:N328 yrkande 13 och 2003/04:Bo220, bifaller delvis motionerna 2003/04:N249 yrkande 1, 2003/04:N335 yrkande 7 i denna del, 2003/04:N338 yrkandena 2 och 3 och 2003/04:Bo233 yrkande 2 och avslår motionerna 2003/04:Bo232, 2003/04:Bo233 yrkande 1 och 2003/04:Bo254 yrkande 7.

Ställningstagande

Landsbygdens glea strukturer lockar många vid valet av bosättning. Gott om plats, närhet till skog, mark, hav, fjäll och sjöar är en fantastisk resurs som borde kunna framhållas mer, till fördel för den regionala utvecklingen. Förutsättningar för boende varierar kraftigt inom olika regioner av landet. Men bilden är mer komplicerad än så. Det är inte bara fråga om nationella regionala skillnader mellan överhettning och brist på etableringar. Sådana skillnader finns även inom enskilda kommuner och även inom mindre områden än så.

I dag finns skärgårdsområden med en oerhört stor efterfrågan på bostäder där boplikt efterfrågas som ett medel för att hindra att fastighetsförsäljningar sker för fritidshusändamål och för att kunna dämpa boendekostnaderna och fastighetspriserna. Samtidigt finns det skärgårdsområden som redan har förlorat sin sista öbo eftersom kommunikationerna och servicen har försvunnit eller inte utvecklats. Under de senaste 20–30 åren har de fritidsboendes (sommargästernas) uppköp av helårshus i kustsamhällena hela tiden ökat. Fritidsbostadsmarknaden har prisnivåer som åretruntbostadsmarknaden inte klarar av. Detta har lett till stora svårigheter att finna hus för dem som önskar bo året runt.

När befintliga fastigheter försvinner ur händerna på åretruntboende planerar kommunerna för bostäder i nya lägen, om möjligt även i mycket attraktiva områden. Det finns dock ingen garanti för att husen i de nyplanerade områdena blir helårsbostäder eftersom nuvarande lagstiftning inte innefattar några verk samma styrinstrument i detta avseende. Attraktiv mark är en ändlig resurs. Det är därför viktigt att kommunen ges möjlighet att effektivt styra boendet, t. ex. genom att inom nya detaljplaneområden bestämma att områden endast får bebyggas och användas för helårsboende.

Jag anser att plan- och bygglagen bör ändras så att kommunerna kan göra lokala överväganden om vilka områden som vid nybyggnation bör avsättas endast för åretruntboende. PBL-kommittén bör därför få i uppdrag att lämna

förslag till en lagändring som möjliggör för kommunerna att via detaljplan eller annat planinstrument styra så att områden vid nybyggnation kan förbehållas och bevaras för åretruntboende.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag framför. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:N328 (c) yrkande 13 och 2003/04:Bo220 (c), bifaller delvis motionerna 2003/04:N249 (s) yrkande 1, 2003/04:N338 (kd) yrkandena 2 och 3, 2003/04:Bo233 (kd) yrkande 2 och 2003/04:N335 (mp) yrkande 7 i denna del samt avslår motionerna 2003/04:Bo232 (s), 2003/04:Bo254 (fp) yrkande 7 och 2003/04:Bo233 (kd) yrkande 1.

5. Förvärv av permanentus för fritidsändamål, punkt 2 (mp)
av Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:N335 yrkande 7 i denna del, bifaller delvis motionerna 2003/04:N249 yrkande 1, 2003/04:N328 yrkande 13, 2003/04:N338 yrkandena 2 och 3, 2003/04:Bo220, 2003/04:Bo232 och 2003/04:Bo233 yrkandena 1 och 2 och avslår motion 2003/04:Bo254 yrkande 7.

Ställningstagande

Landsbygdens utveckling blir för varje år som går alltmer bekymmersam. Den markpolitik som bedrivs, eller snarare bristen på en sådan effektiv politik, gör mig betänksam. Jag är medveten om att de markpolitiska frågeställningarna är komplicerade, inte minst från juridisk synpunkt. Enligt min mening går det inte att behandla de markpolitiska instrumenten vart och ett för sig. Det måste till en bred översyn som stärker sambandet mellan boende, brukande och ägande. Den inriktning översynen skall ha bör vara klart och tydligt formulerad. Översynen bör avse den lagstiftning som redan finns – inklusive plan- och bygglagstiftningen – samt omfatta de utländska förebilder man kan hitta som har denna målsättning. Nya idéer måste utvecklas och prövas. Översynen kan inte endast avse rent markpolitiska frågor. Den måste också omfatta t.ex. lämpliga, långsiktigt hållbara former för ägandet av mark, bostäder och företag. Jag tror särskilt att de kooperativa formerna, där traditionellt brukande och ägande har starka sammanhållande bindningar, bör vinna uppmärksamhet i detta sammanhang.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag framför. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:N335 (mp) yrkande 7 i denna del, bifaller delvis motionerna 2003/04:N249 (s) yrkande 1,

2003/04:Bo232 (s), 2003/04:N338 (kd) yrkandena 2 och 3, 2003/04:Bo233 (kd) yrkandena 1 och 2, 2003/04:N328 (c) yrkande 13 och 2003/04:Bo220 (c) samt avslår motion 2003/04:Bo254 (fp) yrkande 7.

6. Kommunala förköp, punkt 3 (m)

av Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Margareta Pålsson (m) och Peter Danielsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo258 yrkande 11.

Ställningstagande

Den kommunala förköpsrätten bör enligt vår uppfattning avskaffas. Det främsta skälet till detta ställningstagande är att förköpsrätten inte fyller någon funktion i den kommunala markplaneringen. Det är även av vikt att framhålla att förköpsrätten gör att enskilda markägare hamnar i en orimligt svag position i förhållande till kommunerna. Detta skall ses mot bakgrund av att det kommunala planmonopolet, expropriationslagen och överlägsna ekonomiska och personella resurser ger kommunerna en mycket stark maktställning. Ett avskaffande av den kommunala förköpsrätten skulle bidra till en sundare fastighetsmarknad. Vidare kan det ifrågasättas om det är rimligt att spendera skattemedel på en kommunalisering av mark för bebyggelse samtidigt som resurserna inte förslår att tillgodose mer angelägna kommunala verksamheter. Regeringen bör snarast för riksdagen lägga fram förslag om att avskaffa den kommunala förköpsrätten.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo258 (m) yrkande 11.

7. Avskaffande av tomträttsinstitutet, punkt 4 (m, c)

av Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Margareta Pålsson (m), Rigmor Stenmark (c) och Peter Danielsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo258 yrkande 5.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning är tomträttsinstitutet en förlegad form av reglering som försätter den enskilde tomträttshavaren i ett beroendeförhållande till kommunen. Ur den enskildes perspektiv kan markkostnaden vid en omreglering av avgälden påverkas på ett sådant oförutsägbart sätt att rena rättssäkerhetsargument talar för ett avskaffande av tomträttsinstitutet. Utan att närmare gå in på frågan kan konstateras att problemet kring hur avgälderna skall omregleras visar på en avgörande svaghet med hela systemet.

De motiv som en gång angavs som skäl till tomträttsinstitutets införande har i dag spelat ut sin roll. Vi anser att regeringen bör inrikta sitt arbete på att skapa en fastighetsmarknad där det allmännas roll i möjligaste mån är begränsad till att formulera erforderliga riktlinjer. Det är oförsvarbart att på rent ideologiska grunder behålla ett markpolitiskt instrument vars konsekvenser förhindrar ett spritt enskilt ägande. Tomträttsinstitutet har dessutom, på ett sätt som lagstiftaren inte tänkt sig, kommit att användas som ett styrinstrument i frågor som plan- och bygglagens normer skall regleras.

Inom Justitiedepartementet övervägs för närvarande frågor om tomträttsavgälden. Regeringens förslag förväntas innebära att avgälden för småhus knyts till fastighetens taxeringsvärde och resultera i avsevärda höjningar av tomträttsavgälden i många områden. Tomträttsinstitutets berättigande som boendesocialt instrument skulle i och med detta helt ha spelat ut sin roll, och avgälderna skulle snarast bli ett kostnadshinder för den som vill äga sin bostad. Den fastighetsskatt som även tomträttsinnehavare tvingas betala förstärker denna problematik ytterligare. Vissa innehavare av tomträtter i attraktiva lägen eller köpare av sådana tomträtter åsamkas orimliga kostnader genom att såväl tomträttsavgäld som fastighetsskatt grundas på fastighetens taxeringsvärde. Vi anser att höga taxeringsvärden uppkomna genom en stark efterfrågan inte skall tillåtas påverka vare sig tomträttsavgäldens eller fastighetsskattens storlek på ett sådant sätt att människor tvingas lämna hus och hem. En avveckling av tomträttsinstitutet är en rimlig väg för att undvika sådana effekter. Om en fastighet stiger i värde skall den boende genom sitt ägande kunna säkerställa sig mot utgiftsökningar.

Det förekommer att vissa kommuner i en del fall sätter tomträttsavgälden mycket lågt med som det kan tyckas ett vällovligt syfte, att hålla tillbaka husägarens markkostnader. Sett ur ett allmänt perspektiv blir det fråga om subventioner som lämnas till vissa men inte andra. Det öppnar för godtycke och när det gäller hyreshus, som det oftast är fråga om, en snedvriden konkurrens i förhållande till dem som inte får några sådana subventioner. Kommuninnevånarna går dessutom miste om intäkter i motsvarande mån.

Regeringen bör enligt vår uppfattning snarast lägga fram ett förslag för riksdagen om att nya tomträtter inte skall kunna bildas.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Därmed bifaller riksdagen det förslaget i motion 2003/04:Bo258 (m) yrkande 5.

8. Friköp av tomträtter, punkt 5 (m, fp, c)

av Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Margareta Pålsson (m), Lars Tysklind (fp), Rigmor Stenmark (c) och Peter Danielsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Bo254 yrkande 2 och 2003/04:Bo258 yrkande 6.

Ställningstagande

Småhusägare har i flera kommuner runt om i Sverige erbjudits att friköpa sina tomter som upplåtits med tomträtt. För åtskilliga människor innebär den nuvarande situationen att de själva äger sitt hus men inte den mark på vilken detta står. För många framstår det som både egendomligt och otillfredsställande. Ett erbjudande att friköpa sin tomt bör enligt vår mening ges tomträttshavarna i alla Sveriges kommuner. Utrymmet för privat ägande, också när det gäller tomtmark, måste vidgas. Det är ett naturligt led i stärkandet av egenmakten inom bostadspolitiken. Tomträttsavgälderna fungerar i praktiken som en extra fastighetsskatt. För småhusens del blir detta tydligt genom regeringens mer än sannolika planer på att avgälderna skall beräknas på taxeringsvärdet med årliga värdeuppräknings. Vi anser däremot att om en fastighet stiger i värde så skall den boende genom sitt ägande kunna säkerställa sig mot utgiftsökningar.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Därmed bifaller riksdagen m- och fp-förslagen i motionerna 2003/04:Bo258 (m) yrkande 6 och 2003/04:Bo254 (fp) yrkande 2.

9. Expropriationsändamålen, punkt 6 (m, c)

av Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Margareta Pålsson (m), Rigmor Stenmark (c) och Peter Danielsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:MJ476 yrkande 4, 2003/04:Bo246 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Bo258 yrkandena 1 och 2 i denna del.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning medger bestämmelserna om expropriationsändamålen ett alltför stort utrymme för godtycke.

Den enskilde fastighetsägaren riskerar att utsättas för expropriation av rent konfiskatorisk karaktär utan att sådan är påkallad av att ytterst angelägna samhällsintressen skall tillgodoses. Det är inte värdigt en rättsstat att tillåta tvångsmässiga ingrepp i den enskilda äganderätten på de grunder som nuvarande expropriationsändamål medger. Expropriation av mark är en kränkning av äganderätten och bör endast komma i fråga när synnerligen viktiga samhällsintressen så påkallar.

Mot bakgrund av detta föreslår vi att en genomgripande översyn av expropriationslagen genomförs. Översynen skall i första hand syfta till att begränsa och tydliggöra de ändamål som kan åberopas vid ett expropriationsföretag. Endast för stat eller kommun ytterst angelägna uppgifter och samhällsåtaganden, däribland värnande om människors liv, hälsa och säkerhet samt skydd av natur och miljö, skall tillåtas som expropriationsgrunder. Expropriation där det allmännas enda motiv till ingreppet är att stävja en marknadsbaserad värdeökning skall exempelvis inte medges. En särskild fråga som bör övervägas är om eller i vilka fall en rätt till expropriation skall föreligga för enskilda rättssubjekt. Det stöter nämligen rättskänslan att t.ex. en privat företagare ges möjlighet att beröva en annan företagare dennes egendom och därmed sammankopplade möjligheter till eget företagande, vinst och utkomst. En annan situation som bör utredas gäller fall när exproprierad egendom kommer att användas för ett annat ändamål än för vilket expropriation skett. I en tid av snabb ekonomisk och teknisk utveckling torde det bli allt vanligare att så blir fallet. Särskilt stötande är de fall när den som exproprierat kommer att använda egendomen på ett sätt som den tidigare fastighetsägaren haft önskemål om för egen del. Vi är medvetna om att lösningarna av det senare problemet kan vara svåra att finna. Men det är väsentligt att en utredning tar sig an frågan. Dessutom bör övervägas om som förutsättning för expropriation bör gälla att andra förvärvs- och upplåtelsealternativ först uttömts.

Bakom vårt ställningstagande ligger en stor respekt för äganderätten vilken kommit till uttryck både i vår grundlag och den i Sverige lagfästa europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motionerna 2003/04:Bo258 (m) yrkandena 1 och 2 i denna del, 2003/04: MJ476 (m) yrkande 4 samt 2003/04:Bo246 (c) yrkandena 1 och 2.

10. Expropriationsersättning, punkt 7 (v)

av Owe Hellberg (v) och Sten Lundström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna 2003/04: MJ404 yrkande 2, 2003/04: MJ476 yrkande 3, 2003/04: Bo246 yrkandena 3 och 4, 2003/04: Bo254 yrkande 3 och 2003/04: Bo258 yrkandena 2 i denna del och 3.

Ställningstagande

Expropriationslagstiftningen och annan förfogandelagstiftning har tillkommit som instrument bland andra för att inte privata ägarintressen skall kunna lägga hinder i vägen när angelägna samhällsintressen behöver tillgodoses. Den utgör en viktig del av vår markpolitik. Ersättningsreglerna bör avspegla en rimlig avvägning mellan dessa samhällsintressen och den berörda markägarens ekonomiska intressen.

Ersättningsreglerna bör, enligt vår mening, som grundprincip innehålla att markägarens förmögenhetsställning efter expropriationen skall bli densamma som om någon expropriation inte ägt rum. Så är fallet med dagens regler. Tillämpningen av den tidigare under 1900-talet gällande lagstiftningen har flera gånger mynnat ut i att markägarna överkompenserats. Överkompensationen hade negativa följder. Den ledde t.ex. till att kommunerna i sin planering styrdes till områden som de kunde förvärva utan att tillgripa expropriation även om andra områden ur plansynpunkt skulle ha varit lämpligare. Lagstiftaren har vid flera tillfällen genom lagändring sökt motverka överkompensation.

Den exproprierande har enligt vår mening rättmätiga anspråk på att inte behöva betala för de värden som skapats genom hans egna insatser. Inte heller bör det lämnas kompensation för sådana värden som är hänförliga till vad stat och kommun genomfört och stått kostnaderna för, t.ex. i form av infrastrukturutbyggnad, eller planerar att genomföra. Dessa båda principer gör sig ofta samtidigt gällande. Regler som leder till överkompensation påverkar dessutom prisbildningen på den fria marknaden i höjande riktning, vilket har negativa effekter på samhällsutvecklingen i stort, och de är inte önskvärda heller av detta skäl. Det finns i stället anledning att expropriationsreglerna skall vara utformade så att markvärdesstegringarna dämpas.

Vi anser alltså att som en utgångspunkt för ersättningsreglerna bör gälla att den som drabbas av expropriation inte skall göra en ekonomisk vinning. Vi anser inte att samhället har något att vinna på regelförändringar som innebär att invånarna drabbas dels genom att offentliga medel i ökad utsträckning måste användas för att överkompensera markägarna, dels genom att de som konsumenter tvingas betala högre priser av samma anledning. En ökad priva-

tisering av den offentliga sektorn, som till del ligger bakom kraven på en reformering av ersättningsystemet, skall inte tillåtas få också sådana negativa effekter.

Med de utgångspunkter vi här redovisar finns det inte anledning att reformera ersättningsreglerna med den inriktning som föreslås. Riksdagen bör därför avslå motionerna 2003/04: MJ404 (m) yrkande 2, 2003/04: MJ476 (m) yrkande 3, 2003/04: Bo258 (m) yrkandena 2 i denna del och 3, 2003/04: Bo254 (fp) yrkande 3 och 2003/04: Bo246 (c) yrkandena 3 och 4.

2002 års ledningsrättsutredning hade ett begränsat uppdrag vad gäller ersättningsfrågorna men har föreslagit en bredare översyn av reglerna för expropriativa ingrepp. Enligt utredningens bedömning skulle det vara olämpligt att införa ändrade ersättningsprinciper enbart för det av utredningen föreslagna utvidgade tillämpningsområdet för ledningsrättslagen. Utredningsbetänkandet skall nu remissbehandlas. Det kan finnas skäl att mot bakgrund av vad som framkommer under den fortsatta beredningen av detta betänkande återkomma till en eller annan fråga om ersättningsreglernas utformning.

11. Ägofredslagstiftningen, punkt 9 (v, c)

av Owe Hellberg (v), Rigmor Stenmark (c) och Sten Lundström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04: Bo202 yrkande 1.

Ställningstagande

Under 1900-talet har det levande fåbodbruket ansetts vara ett minne av svunna tider. Tvärtemot alla uppfattningar och slutsatser lever dock fåbodarna kvar in i 2000-talet och ett antal yngre fåbodbrukare startar verksamhet, byggd på äldre tiders traditioner. Fåbodbruken är i dag en liten del av svenskt jordbruk. Cirka 85 brukare finns i Dalarna, ett femtiotal i Gävleborg, ca 45 i Jämtland samt ca 15 i Västernorrland och Värmland, totalt ca 195 fåbodar. Verksamheten är trots sin relativt ringa omfattning mycket viktig för bevarandet av den biologiska mångfalden, värdefulla natur- och kulturmiljövärden samt utrotningshotade husdjursraser. Därför krävs det åtgärder för att möjliggöra bevarandet av ett levande fåbodbruk.

För att bevara fåbodbruket och miljön är det viktigt att verksamhet och boskapsskötsel kan upprätthållas på det traditionella sättet med fritt skogsbete och delvis bete på fåboden efter slåtter. Endast genom bete och slåtter kan fåbodarnas särpräglade kulturlandskap bevaras och en mängd traditioner och seder som är knutna till fåbodarna leva vidare.

Tamboskapen har varit och är hjärtat i fåbodbruket. Kring gårdar och slåttermarker har man stängslat för att få ett optimalt utnyttjande av slåttermark och praktisk hantering av produkttillverkning. I dag är flera fåbodstugor mer av fritidskaraktär och alla är inte inhägnade, vilket orsakar problem för i dag verksamma fåbodbrukare.

I ett domstolsavgörande har en husägare fått rätt gentemot en fåbodbrukare att denne är skyldig att stänga in sina djur. Fåboden mister sin karaktär om ett fritt bete inte sker helt eller delvis, helst som marken i dag inte brukas med hjälp av slåtter.

Det finns goda skäl för lagstiftaren att nu ta tillfället i akt och skapa en hållbar situation för de i dag verksamma fåbodbrukarna och de som kommer att starta verksamhet på fåbodar gällande stängsel samt för att klargöra ändamålet med fåboden som företeelse. Utredningen om rätt till bete vid fåbodbruk och annan småskalig djurhållning har nyligen lagt fram sitt betänkande. Förslaget som publicerats i SOU 2003:116 bör nu vidare beredas med den inriktning jag angivit. Det förslag som tidigare lagts fram i en departementspromemoria från Jordbruksdepartementet (Ds 2002:33) om att upphäva ägofredslagen m.m. skulle kunna få förödande konsekvenser och bör alltså inte genomföras.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo202 (c) yrkande 1.

12. Länsindelning, punkt 11 (c)

av Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:K241 yrkande 18.

Ställningstagande

Det finns många argument för ett ökat regionalt självstyre. Regionala politiska organ har ofta de största möjligheterna att åstadkomma de kraftsamlingar som krävs för att skapa tillväxt. Det starkaste argumentet är förstås möjligheten till en ökad demokrati, eftersom det borde vara en självklarhet att de frågor som hanteras på regional nivå också beslutas på regional nivå.

Regionerna har kommit för att stanna. På sikt kommer regeringens negativa inställning till regionalt självstyre att vara fördröjande men inte kunna stoppa regionaliseringen.

En rimligare väg att gå är att nu ge tydliga besked om att regionaliseringen inte kommer att upphöra och att riksdagen avser att successivt öka utrymmet för det regionala självstyret.

En fortsatt försöksverksamhet skall endast ses som en nödvändig övergångslösning till en permanent lösning. Genom regeringens agerande har denna möjlighet ytterligare förskjutits.

Ett permanentande av regionerna bör präglas av den tilltro till lokala och regionala folkvaldas förmåga att ta ansvar också för stora beslut som var vägledande då försöksverksamheten inleddes. Det är naturligt att övergången från försök till permanenta regioner för med sig ökade befogenheter för regionerna att fatta beslut. Det centrala är dock att ett fast institutionellt ramverk för besluten åstadkoms snarast.

Följande bör vara utgångspunkten för den fortsatta regionaliseringen i Sverige: Alla regioner bör ha ett direktvalt regionfullmäktige med beskattningsrätt. Regionerna bör även kunna ta över landstingens uppgifter. Det skall endast finnas ett politiskt direktvalt organ på regional nivå. Regionerna bör ges egen beslutanderätt i fråga om infrastrukturplaner, tillväxtplaner och fördelning av utvecklingsmedel, dvs. besluten bör inte villkoras med godkännande av regeringen eller statliga myndigheter. De i regionen ingående kommunerna bör vara oförhindrade att öka regionens kompetens genom att avstå egen kompetens. Regeringsformen, liksom kommunallagen, vallagen och indelningslagen, bör ses över för att erkänna regionbildningarna som en självständig politisk nivå. Denna ordning bör också bekräftas genom att grundlagen ses över så att regionfullmäktige kan erkännas. Mina förslag i de nys nämnda delarna är inte föremål för bostadsutskottets beredning, utan jag redovisar dem endast som bakgrund för det av mig nu behandlade motionsförslaget.

Beslut om sammanslagning eller delning av län i samband med regionaliseringen måste grundas på invånarnas önskemål. Risken är att en sammanslagning utan folkligt stöd leder till ökad misstro och misstankar om toppstyrning snarare än ökar känslan av delaktighet i beslutsfattandet. Länsammanslagningar eller länsdelningar som ett led i bildandet av nya regioner bör därför föregås av en folkomröstning.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag framför. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:K241 (c) yrkande 18.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motion från allmänna motionstiden hösten 2002

2002/03:K241 av Maud Olofsson m.fl. (c):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om folkomröstning i samband med länsammanslagning och länsdelning.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:MJ404 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring av expropriationslagen.

2003/04:MJ476 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ersättningsregler vid intrång.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av ändamålen i expropriationslagstiftningen.

2003/04:N249 av Lars Wegedal (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inom ramen för EU-samarbetet finna regler som motverkar omvandlingen av permanentboende till fritidsboende inom planlagt område.

2003/04:N328 av Maud Olofsson m.fl. (c):

13. Riksdagen beslutar om en ändring i PBL som möjliggör för kommunerna att styra via detaljplanerna så att områden vid nybyggnation kan destinerats till åretruntboende.

2003/04:N330 av Sven Gunnar Persson m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillämpningen av jordförvärvslagstiftning i regionalpolitiskt syfte.

2003/04:N335 av Ingegerd Saarinen och Lotta N Hedström (båda mp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om marklagstiftningen.

2003/04:N338 av Rosita Runegrund och Sven Brus (båda kd):

2. Riksdagen tillkännager som sin mening vad i motionen anförs om ändringar i plan- och bygglagen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge tilläggsdirektiv till Kommittén för översyn av plan- och bygglagstiftningen.

2003/04:Bo202 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ändring av ägofredslagstiftningen så att fortsatt fäbodrift kan bedrivas.

2003/04:Bo207 av Sten Tolgfors (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta utreda regleringen av häradsallmänningar.

2003/04:Bo220 av Åsa Torstensson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i enlighet med ”Tanumsmodellen” förändra plan- och bygglagen så att kompetens ges kommunerna att via nya eller omarbetade detaljplaner, alternativt delar av dessa planer, avsätta bostadsområden för enbart åretruntboende i samband med nybyggnation.

2003/04:Bo232 av Alf Eriksson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn för att motverka ett segregerat kustboende.

2003/04:Bo233 av Annelie Enochson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att våra skärgårdar skall leva året runt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge tilläggsdirektiv till Kommittén för översyn av plan- och bygglagstiftningen.

2003/04:Bo246 av Rigmor Stenmark (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att äganderätten skall stärkas.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att expropriering ej får ske med mindre än att alla andra förslag till lösningar är prövade.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tydliga ersättningsregler skall utarbetas och följas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ersättning vid expropriation skall vara klar innan projektet påbörjas.

2003/04:Bo254 av Nina Lundström m.fl. (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tomträtt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avskaffa presumtionsregeln vid expropriation.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om boplikt.

2003/04:Bo258 av Marietta de Pourbaix-Lundin m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om äganderätten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om expropriation.
3. Riksdagen beslutar om avskaffande av presumtionsregeln vid expropriation i enlighet med vad som anförs i motionen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tomträtter erbjuds till försäljning.
6. Riksdagen beslutar att inga nya tomträtter upplåts i enlighet med vad som anförs i motionen.
11. Riksdagen beslutar att avskaffa den kommunala förköpsrätten i enlighet med vad som anförs i motionen.

2003/04:Bo272 av Hans Backman m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det inte skall vara möjligt att tillträda en fastighet innan förvärvstillstånd beviljats.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det inte skall vara så enkelt att kringgå lagen genom att fingera ett boende i glesbygden genom att låna en brevlåda eller en inneboendeadress.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det inte skall var möjligt att få förvärva genom att utlova en framtida bosättning på fastigheten men där sanktioner saknas mot den som inte uppfyller utfästelsen.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bestämmelserna om anmälan helt tas bort för att i stället ersättas med förvärvstillstånd så att alla förvärv i glesbygd prövas på samma sätt av länsstyrelsen.

2003/04:Bo277 av Jan Ertsborn (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om upphävande av samfälligheters speciella rätt till verkställighet enligt ut-sökningsbalken för belopp som uttaxerats i debiteringslängd.